

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TA'LIM SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH

Quttiboyev Laziz Turg'unboyevich

Parkent tumani 3-maktab direktori

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti bevosita ta'lim tizimi va bilimli, yetuk insonlar maktabining samarali faoliyatiga bog'liq. Ta'lim – mamlakat taraqqiyoti, millatning kelajagi va ijtimoiy-madaniy yuksalishining hal qiluvchi vositasi sifatida qadrlanadi. Umumta'lim maktablari yurtimiz kelajagini belgilovchi, yangi avlod vakillariga zamonaviy bilim va ko'nikmalarni beruvchi asosiy zaminlardan biridir. Har bir taraqqiy etgan jamiyat o'z maktablaridagi ta'lim sifati, mazmuni va zamonaviylik darajasi bilan ajralib turadi. Shu bois, umumta'lim maktablarida ta'lim sifatinı takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda.

Kalit so'zlar: umumta'lim maktablari, ta'lim sifati, islohotlar, zamonaviy texnologiyalar, o'quv dasturlari, o'qituvchi malakasi, innovatsiya, pedagogika, taraqqiyot.

Umumta'lim maktablarida ta'lim sifatinı takomillashtirish eng avvalo, ta'lim jarayonining mazmun-mohiyatini zamon talablari asosida o'zgartirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan to'laqonli foydalanish, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, darslik va o'quv qo'llanmalarni yangilash, malakali o'qituvchilar tayyorlash va ularning salohiyatini oshirish bilan chambarchas bog'liqdir. Yana muhim jihat shundaki, maktabda o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlash va yangicha qarash qobiliyatini rivojlantirish, ularni jamiyatdan munosib o'rin egallashga tayyorlash, o'z ustida ishlashga undash, o'zini-o'zi rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor maqsadiga aylanishi lozim. Bugungi kunda, umumta'lim maktablaridagi ta'lim sifatinı oshirish uchun, eng avvalo, o'quv dasturlarini doimiy ravishda zamonaviylashtirish, xalqaro talab va standartlarga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu borada davlat tomonidan boshlangan yangi islohotlar, ilg'or tajribalarning tadbıq etilishi, har bir pedagogning o'z ustida doimiy ishlashi va innovatsion

yondashuvlardan samarali foydalana bilishiga erishish talab qilinadi. Zero, zamonaviy bilimlarga tayangan holda o‘qitilgan yoshlar kelajakda innovatsion fikrlovchi, raqobatbardosh, jahon miqosida kuchli kadr, jamiyatga foydali shaxs sifatida shakllanadi [1].

Ta’lim sifatini takomillashtirishning asosiy omillaridan biri – o‘quvchilarning bilimi, ko‘nikmalari va malakasini baholash tizimini adolatli, shaffof va xalqaro mezonlarga yaqinlashtirishdan iborat. Yangi baholash usullari orqali har bir o‘quvchining intellektual va ijtimoiy salohiyati aniqlanib, individual yondashuv asosida ularning fanga bo‘lgan qiziqishlari va qobiliyatlari rivojlantiriladi. Maktabda bilimlarni mustahkamlash uchun, sinfdan tashqari mashg‘ulotlar, fan olimpiadalari, ilmiy-amaliy anjumanlar ta’lim jarayonining tarkibiy qismi sifatida yo‘lga qo‘yilishi lozim. Ta’lim tizimi sifatini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining maktab hayotiga keng jalb qilinishi, axborot madaniyatini shakllantirish, o‘qituvchilar va o‘quvchilarning innovatsion fikrlashiga olib keladi. Darslarda interaktiv metodlarni keng tatbiq etish, ilg‘or dars ishlanmalari va elektron resurslardan foydalangan holda bilimlarni mustahkamlash yaxshi natijalar beradi. O‘quvchilarning mustaqil izlanish, savol berish, mustaqil ilmiy tadqiqot olib borish ko‘nikmalarini rivojlantirish, ularning fikriy imkoniyatlarini kengaytirishda muhim omil bo‘la oladi [2].

Umumta’lim maktablaridagi darslik va o‘quv qo‘llanmalarni zamonaviylashtirish, ularni xalqaro standartlarga mos ravishda yangilash ham ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. O‘quv materiallaridagi zamonaviylik, ilmiy aniqlik, yoshlarning dunyoqarashini kengaytiruvchi bo‘lishi dars jarayonining samaradorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Darsliklardagi nazariy va amaliy bilimning uyg‘unligi, interaktiv topshiriqlar, mustaqil o‘qish uchun mo‘ljallangan materiallarning ko‘pligi o‘quvchilarning bilimga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni ijodkorlikka undaydi. Maktabda o‘quv-tarbiya jarayonini tashkil etishda o‘qituvchilarning kasbiy saviyasi muhim o‘rin tutadi. Yuqori malakali, o‘z fani bo‘yicha chuqur bilimga ega, pedagogik mahoratni puxta egallagan o‘qituvchi ta’lim sifatining kafolati hisoblanadi. O‘qituvchilar malakasini oshirishda doimiy o‘qitish,

malaka oshirish kurslari, ilgʻor tajribalar almashinuvi, zamonaviy metodlarda ishlashga oʻrgatish, internet-resurslar va xalqaro dasturlardan foydalanish kabi usullar keng qoʻllanilmoqda. Oʻqituvchi oʻz ustida toʻxtovsiz ishlashi, pedagogik yondashuvni oʻzgarib borayotgan zamon bilan birga takomillashtirib borishi zamonaviy maktabning poydevori hisoblanadi. Umumtaʼlim maktablarida samarali taʼlim muhitini yaratishda ijtimoiy va psixologik omillar, maktab, oila va jamiyat oʻrtasidagi hamkorlik, oʻquvchi shaxsini har tomonlama oʻrganish, ularda ijtimoiy faollik, mustaqil fikrlash, jamiyatda munosib fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Oʻquvchilarning isteʼdodini tajovuzsiz va sogʻlom yoʻnaltirish, individual qobiliyatlarini kengaytirish, ularda mustaqil hayot uchun zarur boʻlgan kompetensiyalarni shakllantirish taraqqiyot uchun asos yaratadi [3].

Taʼlim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, taʼlim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, yangi jihozlar, laboratoriya va kompyuter xonalarining jihozlanishi, kutubxonalarning boyitilishi zamonaviy bilimlarni oʻzlashtirishga keng imkon yaratadi. Maktablarning chekka hududlardagi infratuzilmasini yaxshilash, zamonaviy va sifatli darsliklar, ilmiy laboratoriyalar, sport maydonchalari hamda toʻgaraklarning mavjudligi bolalarning oʻz salohiyatini toʻliq namoyon qilishiga xizmat qiladi. Oʻquvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishida mustahkam hayotiy pozitsiyani shakllantirish, bilimlarni amaliyotda tatbiq etish, qiyin vaziyatlarda mustaqil va toʻgʻri qaror qabul qilish, axloqiy-ruhiy barqarorlik, madaniyat, vatanparvarlik, ijtimoiy faollik, milliy qadriyatlarni hurmat qilish, insoniy fazilatlarni rivojlantirish ham zamonaviy taʼlim tizimining asosiy mezonidir. Bunday yondashuv malakali, yetuk, tafakkuri keng avlod voyaga yetishiga yordam beradi.

Maktab va oila oʻrtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, oila masʼuliyatini oshirish, ota-onalar bilan yaqin hamkorlik, tarbiyaviy islohotlarda ularning faol ishtirokini taʼminlash taʼlim sifati uchun muhim hisoblanadi. Oila muhitining sogʻlomligi, ota-onalarning farzandlariga boʻlgan eʼtibori, maktab bilan hamkorlikda olib boriladigan faoliyatlar oʻquvchilarning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlaridan qatʼiy nazar, bilimli va tarbiyali boʻlib voyaga yetishini kafolatlaydi. Taʼlim sifati oshirishda innovatsion va

ilg'or texnologiyalar, zamonaviy o'qitish metodikalaridan samarali foydalanish, yangi pedagogik va psixologik yondashuvlar asosida har bir o'quvchining shaxsiy qobiliyatini rivojlantirish imkonini yaratadi. Kompetensiyaviy yondashuv asosida maktabda o'rgatilayotgan bilim va ma'lumotlar o'quvchi hayotida, kundalik faoliyatida amalda qo'llana olishi lozim. O'rgatilgan bilimlar zamonaviy hayot uchun ahamiyatli, real va foydali bo'lishi muhimdir [4].

Umumta'lim maktablari o'quvchilariga nafaqat fan asoslari va kasbiy bilimlarni, balki milliy va umuminsoniy qadriyatlarni, demokratiya va huquqiy bilimlarni, vatanparvarlik, bag'rikenglik, bardavomlik, gumanizm va tolerantlik fazilatlarini singdirish ta'lim sifatini aniqlovchi eng muhim omillardan biridir. O'quvchi shaxsida yetakchilik, mustaqil fikrlash, raqobatbardoshlik, aloqadorlik, mas'uliyat va sadoqat tuyg'ulari shakllanganda, jamiyat isloh va yangilanishining poydevori quriladi. Ta'lim sifatini takomillashtirish jarayonida maktab jamoasining birdamligi, muhitning ochiqligi, o'qituvchi va o'quvchi orasidagi ishonchli munosabat, interfaol metodlar, ilmiy va amaliy mashg'ulotlar, davra suhbatlari, zamonaviy loyiha va dasturlar, ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish muhim o'rin tutadi. Har bir ta'lim muassasasining o'z an'analari, o'ziga xos pedagogik yondashuvi, zamonaviylik va ilg'or tajribalarni o'zlashtirishga intilishi ushbu maktabning taraqqiyot strategiyasini belgilaydi [5].

Umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar har tomonlama izchil va tizimli tusga ega ekani tahlil jarayonida ko'rinib turibdi. So'nggi yillarda qabul qilinayotgan me'yoriy hujjatlar, davlat dasturlari va mavjud islohotlarda ta'limning zamonaviy talablar asosida yangilanishi, o'qituvchilarning faoliyati, o'quvchilar salohiyati va moddiy-texnik resurslar bilan ta'minlash masalalari ustuvor yo'nalish etib belgilangan. Tahlil davomida aniqlanishicha, o'quv dasturlarini yangilash va ularni xalqaro talablarga moslashtirish orqali fanning nazariy va amaliy jihatlari yanada uyg'unlashayotgani ta'lim sifati oshishiga samarali ta'sir ko'rsatmoqda. Interfaol metodika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish dars jarayonining sifat jihatdan boyib borishiga, o'quvchilarning mustaqil fikrlay olish qobiliyati, axborotga ishlov berish va kompetensiyaviy yondashuvni

shakllantirishga imkon yaratmoqda. Amalga oshirilgan yondashuvlar asosida maktab o'quvchilarining nafaqat bilim saviyasi, balki dunyoqarashi, jamiyatda o'z o'rnini topish, tafakkur doirasining kengayishi ham futbolanmoqda. O'qituvchilarning malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimini zamonaviylashtirish natijasida pedagoglarning zamon ruhiga mos bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi ta'lim sifati ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir qildi. Ilmiy-tadqiqot natijalari va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, malakali va innovatsion yondashishga ega pedagoglar faoliyat yuritayotgan maktablarda o'quvchilarning bilim saviyasi va fanlarni chuqur o'zlashtirish darajasi yuqori bo'lmoqda. Qo'shimcha ravishda, maktablarning yangi texnik vositalar, zamonaviy dars jihozlari, elektron resurslar va kutubxona fondlari bilan jihozlanishi o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishini oshirib, sifatli natijalarga erishilishini ta'minlamoqda. Bu bilan, har bir o'quvchiga imkoniyatlar eshigi yanada keng ochilmoqda, individual qobiliyatlarni yuzaga chiqarishga sharoit yaratilmoqda. Yana bir muhim jihat – o'qituvchi va oila hamkorligi. Ota-onalar bilan samarali hamkorlik natijasida o'quvchilardagi bilim olishga bo'lgan motivatsiya, o'rganishga qiziqish mustahkamlanmoqda va ularning hayotiy maqsadlari belgilanishiga yordam berilmoqda. Oilaning tarbiyaviy roli, maktab va jamiyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik o'quvchining shaxs sifatida rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Umumlashtirilgan natijalarga ko'ra, quyidagilarni qayd etish mumkin:

– O'quv dasturlarining zamonaviylashishi, ilg'or texnologiyalar tatbiqi va baholash mezonlari o'quvchilar bilim saviyasini sezilarli oshirishga olib kelmoqda.

– Maktablarning moddiy texnik bazasi mustahkamlab borilayotgani amaliy bilimlarni o'zlashtirish va yangi yondashuvlarni tatbiq etishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

– O'qituvchilarning malaka oshishi va innovatsion yondashuvlarni faol qo'llashlari natijasida darslar samaradorligi, o'quvchilarning mustaqil, erkin fikrlash va bilimlarni hayotda qo'llash ko'nikmalari kuchaymoqda.

– Ta'lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari joriy etilgani natijasida bilim olish samaradorligi oshmoqda, zamonaviy fan va texnika yutuqlarini o'rganish imkoniyati kengaymoqda.

Shunday qilib, umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va chora-tadbirlar natijasida zamonaviy bilimlarga ega, hayotga tayyor, raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan yoshlar voyaga yetmoqda. Bu esa nafaqat ta'lim tizimi, balki jamiyat taraqqiyotining ham poydevorini yaratayotgan muhim natijadir.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini takomillashtirish uchun zamon talablari asosida o'quv dasturlarini yangilash, ilg'or texnologiyalar, zamonaviy o'qitish metodikalaridan foydalanish, o'qituvchilar malakasini doimiy oshirish, ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar va samarali baholash tizimlari joriy qilish lozim. O'quvchilarda nafaqat bilim, balki mustaqil fikrlash, vatanparvarlik ruhini mustahkamlash, axloqiy-ruhiy tarbiyani yuksaltirish, hayotda o'rin topa oladigan shaxs sifatida yetishib chiqishiga keng imkon berilishi kerak. Oila va maktabning hamkorligi, jamoat tashkilotlari va davlat muassasalari islohotlarda faol ishtiroki, pedagogik axloq va motivatsiyani yuksaltirish zamonaviy maktabni rivojlantirishning mustahkam poydevorini yaratadi. Ana shu omillar asosida bilimli, taraqqiyotga moyil, mustaqil, tafakkuri keng va zamonaviy avlod voyaga yetadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi "Umumta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish to'g'risida"gi Qarori, Toshkent, 2021.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Muxitdinova R., Rahimova M. Pedagogika asoslari. Toshkent: O'zbekiston, 2019.
4. Ta'lim sifatini oshirish bo'yicha metodik tavsiyalar. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2020.
5. Islomova S. Umumta'lim muassasalarida innovatsion pedagogika. Toshkent: Innovatsiya, 2021.
6. Respublika fan-tarbiya jurnali "Ta'lim va tarbiya". Toshkent, 2022.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tasdiqlangan normativ hujjatlar va dasturlar.